

Recep YAZICIOĞLU
TOKAT VALİSİ

16-4-1987

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 056-442/1

Sayın

Orhan Şaik GÖKYAY

Mahalli İdareler Reformu, Kalkınma ve Bürokrasi ile ilgili olarak hazırlamış olduğum rapor ilişikte sunulmuştur.

Takdirlerinize saygıyla arz ederim.

MAHALLİ İDARELER REFORMU

KALKINMA VE BÜROKRASI

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 056-442/1

Cumhuriyet tarihi boyunca, yakın tarihe kadar idari yapımıza yönelik kayda değer hiç bir düzenleme yapılmadığı bilinmektedir.

İlk defa merkezi idarede köklü değişiklikler şimdiki Hükümet zamanında yapılmıştır. Yine bürokrasi ile mücadelede, ağırlıklı olarak ilk defa bu Hükümet programında yer almaktadır. Ancak merkezi idarenin taşra bölümü ve mahalli idareler konusunda da istahat yapılması acil zaruret olarak ortadadır.

Son üç yıldır bir çok sahada yapılan reform çalışmaları halen sağlık, milli eğitim ve köy hizmetleri konusunda da düşünülmektedir.

Sağlık Komisyonunda görüşülmekte olan tasarı, Meclis'e intikal eden Özel İdare Tasarısı ve her zaman güncel olan milli eğitim hizmetleri ile ilgili olarak değişik bir bakış açısı sunmak istiyorum.

Sağlık tasarısının, Hükümetin kuruluş gayeleri arasında yer alan bürokrasi ile mücadele, mahalli idarelerin güçlendirilmesi, kısaca desantraizasyon ilkesi gözönüne alındığında eksik hazırlandığı anlaşılmaktadır. (Başhekim ve hastane yönetim kurullarının atanması.)

Bugün gelişmiş batı ülkelerinde sağlık hizmetleri (hastaneler dahil), mahalli idareler aracılığı ile finanse edilen ve yönetilen sağlık kurumları şeklinde düzenlenmiştir.

Aynı şekilde milli eğitim hizmetleri dahil, tüm mahalli hizmetler bizde olduğu gibi merkezden değil, Ademi Merkeziyet prensibi ile mahalli idareler tarafından yürütülmektedir.

Bu ülkelerde merkezi idare ile mahalli idareler arasında görev ve kaynak bölüşümü yapılmış, mahalli nitelikteki tüm faaliyetlerde, halkın yönetime katıldığı seçilmiş organlar tek yetkili kabul edilmiştir. Adalet hizmetleri bile bu anlayışın dışında tutulmamış, jüri sistemi ile halk burada da devreye sokulmuştur. Aynı zamanda demokrasinin de gereği olan bu geleneksel yaklaşım batı dünyasındaki gelişmenin sebeplerinden biridir.

Ancak katılımcı yaklaşımlar çarpık bürokrasiyi yok ederek yabancılaşmayı engeller, kaynak ve zaman israfını önler.

Hizmetten yararlanacak insanların hizmet sunanları yakın denetlemesi suretiyle sıcak, sağlıklı ve verimli modeller oluşturulabilir.

Halkın güveninin halka güvenmekle sağlanacağı asırlardır süren batı idare sisteminde temel esastır. Yeniden düzenleme çalışmalarında başarı ile uygulanan çağdaş sistemin gözönüne alınması her halde daha uygun olacaktır.

Tokat ilinde, özel idarenin öncülüğünde iki yıldır sürdürülen pilot uygulamanın başarılı olduğu, 1987 Yılı Programında ifade edilmiştir. Son 2.5 yılda yapılan çalışmalarda başta milli eğitim ve sağlık olmak üzere, diğer kaynaklardan sağlanan ödenekler ve özel idarenin imkânları birleştirilerek toplu malzeme alınmış, il'deki yatırımlar bir bütün kabul edilerek ihtiyaç olan yerlere kanalize edilmiş, bu suretle proje tutarı 25 Milyar'a varan yatırım gerçekleştirilmiştir.

Merkezden temin edilen ödenğin 6 Milyar TL olduğu gözönüne alındığında sağlanan zaman ve kaynak tasarrufunun büyüklüğü anlaşılacaktır. Bu netice, yasal engellerin aşılması, formalitelerin kaldırılması, fiilî durum yaratılarak pratik, ucuz ve katılımcı çözümlerle ve rizikosu da üstlenerek sağlanmıştır.

Cari teftiş mekanizmasının bu tür yaklaşımlar karşısında ne derece katı olduğu, sahadaki neticeden ziyade usuli eksiklikler çıkmazında takılıp kaldığı bilinmektedir.

Tüm hizmet ve ödeneklerin merkezden yürütülmesi, gönderilmesi şeklindeki aşırı merkeziyetçilik Türk İdare yapısının en büyük problemidir. Özellikle taşra yönetimi, hizmet yerine evrak üretimi verimsiz, heyecansız, moralsız ve adeta meflûç haldedir.

Olay mahallinde canlıdır. Yazıya dökülünce cansız hale gelmekte ve bu suretle merkeze gönderilmektedir. Merkezdeki bürokratin bu tür binlerce hadiseye bakışı da, cansız ve ilgisiz olmaktadır.

Merkezdeki üst bürokratlar günde binlerce imza atan, ayrıntılardan fırsat bulup, büyük projelere zaman ve kaynak ayıramayan kişilerdir.

Sürekli yazan—çizen, imza eden bu hantal yapı, bürokrasi hastalığının da baş nedenidir.

Değil vatandaş, Vali, Belediye Başkanı ve Milletvekillerinin ömrü Başkent'te iş takibi ile geçmektedir. Sistem merkezde kilitlenmiştir. Yöneticilerle beraber vatandaş da dert küpüdür. Muhatap bekçi, kapıcı ve sekreterdir.

Dile getirilen bütün bu aksaklıklar ve noksanlıklar her zaman isabetle teşhis edilmekte, şikâyetler hep yapılmakta, hatta çözüm olarak Ademi Merkeziyet'in vazgeçilmezliği (5 Yıllık Kalkınma Plânı) ileri sürülmekte fakat, yine bürokratik engeller nedeni ile yaşama geçirilememektedir.

Yerinden yönetim modelinin uygulandığı gelişmiş ülkelerin ve benzer çalışmaların başlatıldığı meşrutiyet dönemindeki uygulamaları gözardı eden bürokrat, halkın bu seviyeye gelmediğini ileri sürerek kendisinde olağanüstü güçler vehmetmekte, bu suretle vatandaşa ikinci sınıf insan olarak baktığını farkedememektedir.

Parlamentoyu seçerek ülke yönetimini sağlayan halk, il ve ilçe yönetimini de oluştursun dendiğinde, cahil veya henüz bu olgunluğa gelmemiş kabul edilmektedir. Bu düşüncenin bu nedenle de mantığı yoktur.

Türkiye'de bütün parasal ölçüler değişmiştir. 1924 yılında Atatürk'ün büyük oranda okuma yazması olmayan muhtara tanıdığı 20 TL'lik salma yetkisi (vergi) hâlâ değişmemiştir. Muhtar 50 torba çimento, 100 metre boru için arzuhal yazan maaşlı devlet memuru yapılmıştır. Günümüzde bir saatte biten il genel meclisi toplantıları, 30-40 yıl önce sabahlara kadar sürmekteydi. 1913 yılında il sistemine verilen yetkilerin % 99'u aradan geçen süre içinde merkeze alınmıştır.

Batı dünyasında geniş uygulaması olan ilçe mülki hudutlarını kapsayan yerel yönetim bizde hiç düşünülmemiş, baz kabul edilmesi gereken bu kademe ihmal edilmiştir.

Ademi Merkeziyet ilkesi açısından inanılmaz bir geri gidiş vardır. Ülkemizde adeta fiilen hakimiyet milletten değil, bürokrasinin olmuştur. Bürokrasiyi her kademede milletten emrine vermedikçe mevcut idari mekanizma her geçen gün daha verimsiz ve çarpık hale gelecektir.

Mahalli hizmetler, mahallinde, mahalli idareler eliyle plânlanmalı, programlanmalı, finanse edilmeli ve mahalli halkın katılımı ile mahallinde gerçekleşmelidir.

Köy Meclisi, İlçe Meclisi, Belediye Meclisleri ve İl Meclisi şeklinde, ülke genelinde halkın katılımını sağlayacak demokratik kademeler şimdi devlet kapısında sızlayan, bekleyen ve kıvranan insanları yönetimde söz ve yetki sahibi kılacaktır.

Karar organlarının seçimle: icra organlarının atama ile gelmesi nedeni ile; geçiş aşamasında il ve ilçe yerel idareleri yeniden düzenleme çalışmalarında, bu nedenle gözönüne alınabilir.

Program bütçeden bürokratin insiyatifine bağlı ödenek tahsisi yerine; her kademedeki torba bütçeyi öngörecektir; merkezi idare ile mahalli idareler arasında yeniden yetki ve kaynak bölüşümünü öngören çağdaş sistem; ileri sürülen tüm alışkanlıkların çözümüdür.

Millî eğitim, sağlık ve köy hizmetleri başta olmak üzere genel idarenin taşra bölümleri; personel istihdamı ve özlük hakları dahil yeniden düzenlenecek yerel idarelere bağlanması, il ve ilçe meclislerinin mahalli müşterek hizmetler için tek merci kabul edilerek, bakanlıklara da makro seviyede politikalar üretme, destekleme ve denetleme görevi verilmesi Türk İdarisi için en büyük reform olacaktır.

Bürokrasi ile mücadele bu suretle halledilecek, korkunç boyutlara varan zaman ve kaynak israfı son bulacak, büyük projeler için zaman ve kaynak bulunacak, yöre halkı mahalli meselelerde seyirci değil, tek yetkili olacak, halkın yabancılaşması önlenecek, hizmetlere katılımı sağlanacak, topyekün kalkınma heyecanı, yarışı ve seferberliği ülke genelinde başlayacaktır.

Recep YAZICIOĞLU
Tokat Valisi

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşiv
No 056-442 / 1

hareket kendi bereketimiz. Milyonlarımızı dökmüyoruz, ekıyoruz. Eken biçendir."(24)

400 yıl geriye gidip gezginlerin yazdıklarında Trabzon'un ve Trabzonlunun nasıl yer aldığına değgin aklımıza gelenleri böylece sıraladıktan sonra...

"Her gören hali perişanımı ağlar şimdi
Desti firkatle felek bağırimi dağlar şimdi
Ben heman köşel vahdette, enisim gamdır
Eski didemde Değirmendere çağlar şimdi
Bir zaman tütü gibi bülbülü idim dehrin
Gülşeni dilde yuva eyledi zağlar şimdi
Bürüdü derdi elem tuttu giribanimdan
Çar etrafımı gam leşkeri bağlar şimdi
'Hürşid Abad' gibi bir vatani terketmiş

TDV'SAM
Kütüphanesi Arşivi
No 098-442/2

Derdmend Saniye'nin meskeni dağlar şimdi." (25) diyen Saniye (Trab. 1836- ay.y.1905)'nin çağrıştırdığı duyguların akla getirdiklerinin peşisıra divan edebiyatı bahçesine dalsak mı?

Hayır!

Neden ki?

Çünkü, "saz ve tekke şiiri estetiğini özümlemiş, güzelleme ve koçaklama türünden (Bu Vatan Kimin, Yas vb.) hece şiirlerini günümüze kadar sürdüren"(26) araştırmacı Orhan Şaik Gökyay (İnebolu 1902)

bu bahçede yetkisiyle, bilgisiyle ve ev sahibi sıfatıyla gezinirken; divan edebiyatında iz bırakmış Trabzonlu sanatçıların ürünlerini tanıtacakken, benim "divan edebiyatı bahçesine dalmam" erik hırsızlığı sayılır.

Gene de...

"Trabzon, deniz ticaretine elverişli konumuyla, eski çağlardan beri önemli bir merkezdir. İran ticaret yolu üzerinde oluşu, Doğu kültürüyle, İstanbul ve Kırım'la ticaret ilişkileri Osmanlı ve Kafkas kültürleriyle fletişimini sağlamıştır. Eski çağlardan beri birçok uygarlığın etkileşim alanı olan kentte, kültürün sürekliliğinin sağlanması XV. yy'da Osmanlı egemenliğiyledir. O zamana değin var olan kültürel birikim, Osmanlı kültürüyle yoğrulmuş, yörede geniş olanaklı bir kültür ortamı oluşmuştur.

Trabzon'dan birçok divan şairi yetişmiştir. Bunlardan kimisi, döneminde sesini duyurmayı başarmış, divan şiirinin yetkin örneklerini vermiştir."(27)

...diyerek ve Sayın Gökyay'ın yazısının okunmasını salık vererek... geliyorum Kurtuluş Savaşımız ve sonrasındaki yazınımızda Trabzon'a ve Trabzonlulara.